

Ladányi Mária
Budapest

Van-e genitívusz a magyarban?♦

1. Előzmények, problémafelvetés

Az esetet a huszadik század harmincas éveiiig, a strukturalista esetelméletek megjelenéséig hagyományosan úgy fogták fel, mint ami elsősorban a kifejezés síkját érintő morfológiai kategória. A hagyományos magyar nyelvészetet és Antal László strukturalista szemléletű munkáját¹ is a morfológiai szemlélet jellemzi. Az eset körüli viták az 1960-as évektől az ezredfordulóig megmaradtak a morfológiai megközelítés keretein belül, és lényegében akörül forogtak, hogy a magyar esetrendszer hány esetből áll.² (Ezt a számot a hatvanas években az akadémiai nyelvtan, az MMNyR. 28-ban, a magyar szakosoknak készült egyetemi tankönyv, a MMNy. 27-ben, Antal László 17-ben határozta meg.)

A fent említett vita kapcsán Kiefer Ferenc mutatott rá az esetfogalom morfoszintaktikai jellegére, az esetforma (mint morfológiai kategória) és az esetviszony (mint szintaktikai kategória) megkülönböztetésének szükségességére.³ Ennek a megkülönböztetésnek az alapján különösen jól

---

♦ Ez az írás az ELTE magyar nyelvészeti doktoranduszainak III. Félúton c. konferenciáján, 2007. április 26-án elhangzott, „A morfológiai esetfogalmon túl: az eset mint forma és mint funkció” c. plenáris előadásom egy részletét dolgozza ki.

1 Antal László 1961/2005

2 A strukturalisták (főként Hjelmslev és Jakobson) munkásságától kezdődően az eseteket egymásra vonatkoztatva, egy esetrendszer tagjaiként határozzuk meg. Témánk szempontjából nem játszik szerepet, tehát nem térek ki az akkuza-tívuszi és ergatívuszi esetrendszerek kérdésére és az esetrendszerek morfoszin-taktikai jellemzőire sem.

3 Kiefer 1987/1991, uő 2000

látható, hogy a fent említett vita csakugyan morfológiai természetű volt, és csak ebben a korlátozott, morfológiai értelemben szólt arról, hogy a magyar esetrendszer hány esetből áll, hiszen a vita tárgya valójában az volt, hogy a magyarban hány todalék tekinthető esetragnak. Kiefer Ferenc idézett munkáiban maga is a morfológia szempontjából közelített az esethez, és – Antal László korábbi kritériumait a sajátjaival kiegészítve, illetve H. Molnár Ilona igei vonzatokról szóló klasszikus tanulmányának⁴ eredményeit is felhasználva – ő is ez utóbbi kérdést válaszolta meg.

Mára nagyjából konszenzus alakult ki a magyar esetformák (a morfológiai esetek) kapcsán: Kiefer Ferenc javaslatának megfelelően a magyar szakirodalomban a főnéven 18 féle, biztosan esetragnak tekinthető todalékot ismernek el (a főnévi esetvégződéseket tekintve ez szerepel a magyar szakosoknak készült új egyetemi tankönyvben, az MGr.-ben is). Az esetragok a következők: A szintaktikai jellegűnek tekintett esetek esetvégződései a nominatívusz zéró, az akkuzatívusz *-t* és a datívusz *-nak/-nek* todaléka; a lexikainak tekintett esetek esetvégződései az insztrumentális *-val/-vel*, a kauzálisz-finálisz *-ért*, a transzlatívusz-faktívusz *-vá/-vé*, a formatívusz *-ként*, az esszívusz *-ul/-ül*, a terminatívusz *-ig* todaléka, valamint az irány- és helyhatározók (irányhármasság szerinti) esetvégződései, így az inesszívusz *-ban/-ben*, a szuperesszívusz *-n/-on/-en/-ön*, az adesszívusz *-nál/-nél*, a szublatívusz *-ra/-re*, a delatívusz *-ról/-ről*, az illatívusz *-ba/-be*, az elatívusz *-ból/-ből*, az allatívusz *-hoz/-hez/-höz* és az ablatívusz *-tól/-től* todaléka.⁵

A fenti esetformák között genitívuszi todalék nem szerepel, mivel a birtokviszonyt morfológiailag az alanyeset zéró vagy a datívusz *-nak/-nek* ragja jelöli a birtokoson (pl. *Pista-0 könyve*, *Pistá-nak a könyve*). Kérdésünk a következő: ha a magyarban a morfológia szintjén nincs a többi esetragtól különböző genitívuszi esetjelölő, akkor egyben a genitívusz mint eset sincs jelen a magyar esetrendszerben?

---

4 H. Molnár 1969

5 vö. Kiefer 2000

Ebben a rövid írásban azt szeretném megmutatni, ha nem ragaszkodunk az esetfogalom szűk körű, morfológiai alapú megközelítéséhez, akkor a – morfológiai esetjelölés szintjén a ragozási paradigmából⁶ valóban hiányzó – genitívuszt a magyar esetrendszerben egy más szinten ki tudjuk mutatni, és így a genitívuszt egy, a morfológiainál tágabban felfogott esetrendszer részének tekinthetjük.

2. Az eset mint összetett kategória

Abból indulunk ki, hogy az eset fogalma igen összetett, és több vonatkozása is van. Így az eset fogalmához kötődik

- a) a szemantikai (vagy tematikus) szerepek,
- b) a grammatikai/szintaktikai viszonyok,
- c) az ún. absztrakt esetek és
- d) az esetjelölés fogalma is.

Ezen vonatkozások közül az eset morfológiai oldalával csupán az esetjelölés van közvetlen összefüggésben, de – amint azt a továbbiakban látni fogjuk – a morfológiai szintű esetjelölés a grammatikai/szintaktikai viszonyok kifejezésének, azaz az esetjelölésnek csak az egyik lehetséges módja. Mivel témánkat a szemantikai szerepek problematikája közvetlenül nem érinti, erről e helyt bővebben nem szólunk.⁷ A következőkben az

---

6 A ragozási (vagy inflexiós) paradigma a morfológiailag kifejezett esetviszonyok, vagyis az esetformák együttese.

7 A szemantikai szerepek elmélete arról ad számot, hogy a grammatikai/szintaktikai viszonyok milyen szemantikai tartalmakból fakadnak. Ez a téma Magyarországon eddig elsősorban a generatív nyelvészeti kutatásokban, illetve formális szemléletű nyelvelméleti keretben merült fel (ez a tematikus szerepek elmélete, lásd É. Kiss–Szabolcsi 1992, Komlósy 1992, Bartos 2000), holott a szemantikai szerepek fontos kutatási témát jelentenek a különféle funkcionális/kognitív szemléletű elméleti keretekben végzett vizsgálatokban is (l. pl. Frawley 1992). A grammatikai viszonyok szemantikailag nem feltétlenül homogének: egy-egy mondatbeli grammatikai viszony (így pl. a szubjektum, az objektum vagy az indirekt objektum) többféle szemantikai szerepet is megjele-

esetjelölés, az absztrakt eset és a grammatikai/szintaktikai viszonyok összefüggéseit fogjuk röviden tárgyalni.

2.1. A morfológiai esetjelölés

Az esetjelölésben egy fejnek (az alaptagnak) és módosítójának (a meghatározó tagnak) a grammatikai viszonya fejeződik ki.

Az esetjelölés a görög–latin hagyomány szerint a módosítón megjelenő affixumok segítségével, azaz morfológiailag történik – ebben a klasszikus felfogásban az eset (morfológiai kategóriaként) egy esetviszonynak formai jegyként való megjelenése a főnévi módosítón.⁸

Az esetjelölő affixumok lehetnek egyfunkciós toldalékok, mint az agglutinatív nyelvekben (pl. a törökben: *köy* ‘falu’, *köy-de* ‘falu-ban’, *köy-ler-de* ‘falu-k-ban’), vagy többfunkciós toldalékok (ún. „kumulatív exponensek” vagy flexiók), mint a flektáló nyelvekben (pl. a latin *domin-us* az ‘úr’ jelentésű hímnemű főnév egyes számú, nominatívuszi alakja, *domin-i* az ‘úr’ jelentésű hímnemű főnév többes számú, nominatívuszi alakja – vagyis a latinban a szám, a nem és az eset jelölése egyetlen többfunkciós toldalékkal történik).

A fej tipikusan ige (pl. *könyvet olvas, gondol valamire*), a módosító pedig tipikusan főnév (*könyvet olvas, az anyjára gondol*). A fej előírja az esetviszonyt és ezáltal a főnév esetformáját.⁹ A fej nemcsak ige lehet, hanem előjárószo (prepozíció) vagy névutó (posztpozíció) – azaz összefoglaló néven adpozíció –, valamint melléknév és főnév is. Például az oroszban az *Id’i k mame!* ‘Menj a mamához!’ példában a *k* előjárószo

---

níthet. (A magyarban többek között pl. az ágens, a patiens vagy az experiens szemantikai szerep is megjelenhet szubjektum típusú grammatikai viszonyként.)

8 Mint a korábbiakban rámutattunk, ebben a felfogásban zajlott a magyar esetrendszerrel szembeni vita is, amelynek végeredményeképpen a magyar esetragok számáról alakult ki nagyjából egyetértés.

9 Ilyenkor a főnév a fej vonzata vagy komplementuma.

tartalmilag a magyar *-hoz/-hez/-höz*-nek felel meg, a szerkezet fejeként pedig előírja, hogy a főnévnek datívuszban (*mame*) kell szerepelnie. A magyarban az *át* névutó az *erdőn át* típusú szerkezetekben fejnek tekintendő, mivel kiváltja a főnév szuperesszívuszi todalékát (*erdőn*). Melléknévi és főnévi fejre is van példa a magyarban, pl. *halban gazdag, széle valaminek* – ezekben a példákban az igei fejű szerkezetekhez hasonlóan (*könyvet olvas, gondol valaminek*), a melléknévi, illetve a főnévi fej írja elő a módosító esetformáját: *halban gazdag, széle valaminek*. Módosító úgy is előfordulhat a mondatban, hogy esetalakját nem valamilyen fej határozza meg;¹⁰ ilyenkor valamilyen körülményt, pl. időt, helyet, módot fejez ki (pl. *télen utazott el, olvas a kertben, öt óráig megjön*).

A továbbiakban – az absztrakt eset fogalmának tárgyalása során – kitérünk majd arra is, hogy az esetjelölés nem csak morfológiailag, illetve nem csak a módosítón történhet.

2.2. A grammatikai/szintaktikai viszonyok és a morfológiai esetjelölés

Fentebb már szóba került, hogy az esetről az általa kifejezett grammatikai/szintaktikai viszonyok kapcsán mint esetfunkcióról vagy esetviszonyról szokás beszélni. Tipikus esetviszonyok: az alanyi (szubjektum), a tárgyi (direkt objektum), a részeshatározói (indirekt objektum) és a határozói (ún. kötött vagy oblik) esetviszonyok. Esetviszonynak tekinthető a birtokviszony is.

Az esetviszony és az esetforma között nincs feltétlenül egy az egyhez típusú megfelelés: egy esetforma több esetviszonyt is kifejezhet. Így például a magyar *-nak/-nek* rag lehet a birtokviszony, a részeshatározói viszony vagy (ritkábban) az irányjelölő (direkcionális) határozói viszony esetjelölője is: *Ez Karcsinak a könyve* (birtokviszony); *Odaadtam a levelet a postásnak* (részeshatározói viszony); *Az autó egyenesen a folyónak 'a folyó felé' tartott* (irányjelölő/direkcionális határozói viszony).¹¹ Hasonlóképpen egy esetviszony több esetformában is megjelenhet. Például az oroszban

---

¹⁰ Ilyenkor a főnév szabad határozó vagy adjunktum.

az egyes számú akkuzatívusz a különböző ragozási paradigmákban más-más toldalék révén fejeződik ki: *stol-0* 'asztal-t', *student-a* 'egyetemistá-t', *lamp-u* 'lámpá-t' stb. Másrészt ugyanazon a ragozási osztályon és eseten belül is előfordulhatnak különböző toldalékok. Így például – szintén az oroszban – a hímnemű egyes számú lokatívusz tipikus végződése az *-e*, de kivételek egy csoportjában ugyanebben az esetben az *-u* is előfordulhat: *na zavod-e* 'az üzemben', *na most-u* 'a hídon'.

2.3. Az esetjelölés nem morfológiai módjai és az absztrakt eset fogalma

Hjelmslev strukturalista esetelméletében,¹² amely a modern esetfelfogás egyik kiindulópontja, több szempontból is bírálta a klasszikus esetfelfogást, illetve ennek alkalmazását az egyes nyelvekre. A nyelv autonóm rendszerként való felfogása alapján hibásnak tartotta mind a görög–latin esetrendszer közvetlen, mind közvetett átvételét, mivel felfogása szerint az esetrendszer struktúrája és az egyes esetek értéke csak az érintett nyelv adott nyelvállapotán belül, intralingválisan határozható meg, a nyelv rendszerében érvényesülő belső függőségek (dependenciák) alapján. Hjelmslev az esetet viszonyfogalomként és absztrakt kategóriaként határozta meg. Ezzel a meghatározással függ össze, hogy az esetjelölés szerinte nem csak morfológiai jellegű lehet, vagyis az esetet nem lehet pusztán az esetvégződésekkel azonosítani, mint a latinban.

Az esetjelölés modern felfogása a hjelmslevi absztrakt eset fogalmára épül. A mai szakirodalomban az esetjelölésnek az esetvégződéseken túlmutató alternatív formáit az ún. „versengő mechanizmusok” terminussal¹³ foglalják össze. Eszerint nemcsak szintetikus (morfológiai), hanem analitikus alakok is kifejezhetnek esetviszonyt, így a toldalék nélküli főnevet tartalmazó pre- és posztpozíciós (előljárós és névutós) alakok is.

---

11 Itt most nem vizsgáljuk ezeknek az eseteknek az egymásból való levezethetőségét, történeti összefüggéseit.

12 Hjelmslev 1935, 1937

13 vö. Blake 1994

Ilyen analitikus alakok fejezik ki a lokatívuszi esetviszonyt az alábbi angol (1/a, /b), illetve magyar (2) példában is:

- (1) (a) ang. to the girl 'a lánynak'
(b) ang. on the table 'az asztalon'

(2) m. a szekrény mögött

Ugyancsak esetviszonyt fejezhet ki a pusztá sorrendi hely; pl. az angolban az ige előtti pozíció a szubjektumé, az ige utáni pozíció a direkt objektumé:

- (3) (a) ang. John hit Bill. 'John megütötte Billt.'
(b) ang. Bill hit John. 'Bill megütötte Johnt.'

Olyan, egyébként gazdag ragozási morfológiával rendelkező nyelvekben, mint pl. az orosz, a sorrendiségnek szintén lehet szerepe az esetviszonyok kifejezésében, olyan ragozási osztályok esetében, amelyeknek az alany- és tárgyeseti alakja egybeesik; így a lány mássalhangzóra végződő nőnemű főneveknél, mint amilyen az 'anya' jelentésű *mat*' és a 'vkinek a lánya' jelentésű *doch'*:

- (4) (a) or. Mat' ljubit doch. 'Az anya szereti a lányát.'
(b) or. Doch ljubit mat'. 'A lány szereti az anyját.'

Az esetviszony jelölése megjelenhet továbbá a szerkezet alaptagján (a fejen) is, mint pl. a magyarban a birtokviszonyt kifejező *széle valaminek* szerkezetben, ahol a vonzaton lévő *-nek* esetragon túl az alaptagon szereplő *-e* birtokos személyrag¹⁴ is utal a birtokviszonyra. Hasonlóképpen a

---

14 E jel- és ragszerű tulajdonságokkal egyaránt jellemezhető todalék megnevezésére a mai leíró nyelvészeti terminológiában a 'birtokos személyjel' terminus szerepel, míg a mai strukturális/formális szemléletű megközelítésekben megtartották, illetve felelevenítették a korábbi 'birtokos személyrag' terminust – én is ez utóbbit preferálom a tárgyas igeragozással való erős párhuzamok és a todalékolás szintaktikai következményei miatt (l. Kiefer 2000). Megjegyzendő, hogy a fenti *széle* alak elemzésében a strukturális/ formális megközelítésben a

magyarban a tárgyas szerkezetekben, ahol a szerkezet feje az ige, abban az esetben, ha a tárgy határozott, a tárgyi viszonyt nemcsak a tárgy szerepét betöltő főnéven jelöljük (a *-t* tárgyraggal), hanem az igén is, hiszen az igei szám/személy toldalékokat ebben az esetben nem az általános, hanem a határozott igeragozási paradigmából kell kiválasztanunk: *olvas-om a könyvet* (vs. *fut-ok* vagy *olvas-ok [egy könyvet]*).

Az egyes nyelvekben az esetjelölésnek több rétege is lehet, vagyis az illető nyelvet egyébként jellemző, prototipikus esetjelölési mód mellett más esetjelölési mód(ok) is előfordulhat(nak). A továbbiakban erre a kérdésre még visszatérünk.

3. A genitívuszi és a datívuszi esetviszony és jelölése

3.1. Szerkezeti különbségek

Néhány példa alapján az alábbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy a magyarban a birtokviszonyt kifejező *-nak/-nek* ragos szerkezetek eltérnek-e valamilyen módon a részeshatározói viszonyt kifejező *-nak/-nek* ragot tartalmazó szerkezetektől.

- (5) (a) Pistának a/egy könyve ~ Pista (egy) könyve
(b) a/egy könyv Pistának vs. *a/egy könyv Pista

A birtokviszonyt kifejező szerkezet *-nak/-nek* ragos alakja a nominatívuszi zéróval váltakozik (5a), míg a részeshatározói viszonyt kifejező *-nak/-nek* ragos alak nem vesz részt ilyen váltakozásban (5b).

- (6) (a) egy könyv Pistának ~ egy könyv Pista számára;
(b) Pistának egy könyve vs. * Pista számára egy könyve

---

birtokos személyrag zéró lenne, mivel az *-e* toldalékot a birtokviszony általános jeleként azonosítanák: *szél-e-0*; ezzel szemben a *hajóm* birtokos személyragos alak elemzése *hajó-0-m*, ahol a birtokviszony általános jele zéró (vö. Kiefer 2000, illetve Rebrus 2000). Ez utóbbi elemzési módot azonban nem követem.

A részeshatározói viszonyt kifejező *-nak/-nek* ragos alak váltakozik a főnév + *számára* típusú névutós szerkezettel (6/a), míg a birtokviszonyt kifejező szerkezet *-nak/-nek* ragos alakja nem mutat ilyen típusú váltakozást (6/b).

(7) (a) – Kinek adod a könyvet? – Pistának/neked.

(b) – Ez kinek a könyve? – (A) Pistáé/a tiéd.

– *Pistának/*neked.

A birtokviszonnal kapcsolatban mind a feltehető kérdés, mind az arra adott válasz szerkezeti megoldása jellegzetesen különbözik a részeshatározói viszonnal kapcsolatos kérdés, illetve válasz szerkezeti megoldásától (7/a, /b).

A fenti példák szerint tehát a magyarban a *-nak/-nek* toldalékos alakokkal alkotott szerkezetek viselkedése több esetben eltér egymástól, attól függően, hogy ezek a szerkezetek birtokviszonyt vagy részeshatározói viszonyt fejeznek-e ki. A birtokviszony és a részeshatározói viszony egymástól – a kifejezés szintjén is – jól elkülöníthető.

A két különböző grammatikai viszony morfológiai kifejeződése ugyanakkor részben azonos,¹⁵ ezért a két esetviszony morfológiai kifejeződése kapcsán a ragozási paradigmán belül szinkretizmusról beszélhetünk, hiszen különböző esetviszonyok egy esetformában esnek egybe.¹⁶

3.2. Az esetjelölés alternatív formái a magyarban

A fentiekben már utaltunk arra, hogy egyes nyelvekben az esetjelölésnek több rétege is lehet. Így például a magyarban az esetjelölés tipikusan

---

15 Azért csak részben, mert ahogyan arra a korábbiakban utaltunk, a birtokviszony morfológiailag nominatívuszi esetalakban is kifejeződhet.

16 A birtokviszony morfológiai kifejeződésének sajátossága, hogy nemcsak a részeshatározói viszony kifejeződésével, a datívusszal, hanem az alanyi viszony morfológiai kifejeződésével, a nominatívusszal is egybeeshet, azzal is szinkretizmust mutat.

szintetikus, morfológiai jellegű, azaz esetragok segítségével történik (pl. *a könyv az asztalon van*), de – ahogyan a korábbi példákban láttuk – a határozói viszonyok egy részét analitikusan, posztpozíciós, azaz névutós szerkezet segítségével fejezzük ki (pl. *a könyv az asztal alatt hever*), bizonyos esetekben pedig az esetviszony a fejen is jelölve van (*olvasom a könyvet*). Emellett nagyon csekély mértékben ugyan, de a sorrendiségnek is szerepe lehet a magyar esetjelölésben. Így például a birtokos személyragozásban¹⁷ egyes szám első és második személyű birtokos esetében nem kötelező az akkuzatívusz *-t* ragjának kitétele. A nominatívusznak és az akkuzatívusznak ez az egybeesése a mondat kétértelműségéhez vezet, s ezt a kétértelműséget az alany és a tárgy tipikus pozíciója alapján oldjuk fel, azaz a zéró toldalékú alakok közül az ige előtt állót tekintjük az (absztrakt) alanyeset, az ige után állót pedig a(z absztrakt) tárgyeset kifejeződésének:

(8) Kezem megérintette a kezed.

tipikus értelmezés: 'Kezem megérintette a kezedet.'

lehetséges (nem tipikus) értelmezés: 'Kezemet megérintette a kezed.'

4. A genitívusz mint absztrakt eset a magyarban

Az eddigiekben két dolgot állapítottunk meg. Egyrészt azt, hogy a birtokviszony mint szintaktikai viszony (amely az eset oldaláról nézve esetviszony vagy esetfunkció) különbözik a részeshatározó viszonytól, mert a két különböző viszonyt jelölő szerkezetek másként viselkednek. Másrészt azt, hogy morfológiai szinten a birtokviszonynak nincs saját esetjelölője – ezen a szinten nem beszélhetünk birtokos esetről (mint esetragról), mivel az esetjelölés morfológiailag részben a nominatívuszi zéró-, részben a datívuszi *-nak/-nek* raggal történik.

A továbbiakban megvizsgáljuk a birtokviszonyt kifejező szerkezeteket abból a szempontból is, hogy az esetjelölés fentebb áttekintett alternatív formái, az ún. versengő mechanizmusok közül megjelenik-e bennük

---

¹⁷ Lásd a 14. lábjegyzetet.

valamelyik – mivel absztrakt birtokos esetről (genitívusról) csak akkor beszélhetünk a magyarban, ha van valamilyen, más absztrakt esetekétől eltérő formai kifejeződése. Ezt a kifejeződést a fentiek értelmében nem a morfológiai szinten kell keresnünk, mert ha igazolni is tudjuk egy absztrakt birtokos esetet létezését, mint a korábbiakban láttuk, morfológiai szinten ez mindenképpen szinkretizmust mutat az alanyesettel és a részeshatározói esettel.

Az esetjelölés versengő mechnizmusai közül már több példa kapcsán szóba került a birtokviszonynak a fejen történő jelölése: *Pistának a könyve* ~ *Pista könyve*. A fejen történő jelölés vagy nem hagyható el: *Pista könyv, vagy ha a szerkezet grammatikailag elfogadható is, nem fejez ki birtokviszonyt: *Pistának* ['Pista számára'] *a könyv*, pl. *Itt van Pistának a könyv*. Amikor a birtokviszony morfológiailag alanyeseti formában álló birtokost tartalmazó szerkezetben jelenik meg, egyetlen morfológiai jegye a fejen történő jelölés. Ilyenkor a sorrendiségnek és a közelségnek is szerepe van a birtokviszony kifejezésében, hiszen (9/a)-val és (10/a)-val szemben (9/b) és (10b) magyarul nem elfogadható:

- (9) (a) Pista könyve
- (b) *könyve Pista
- (10) (a) Pistának, aki tegnap itt járt, a könyve
- (b) *Pista, aki tegnap itt járt, a könyve

A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a birtokviszony jelölésének a magyarban, nem a morfológiai esetjelölés szintjén ugyan, de megvannak a sajátos módjai, a birtokviszonynak mint szintaktikai viszonnynak tehát absztrakt (nem morfológiai) szinten megfeleltethető birtokos eset.

5. Összefoglalás

A magyar esetrendszer körüli viták az 1960-as évektől az ezredfordulóig megmaradtak a morfológiai megközelítés keretein belül, ezért a (morfológiai) esetek kijelölésekor az egymástól elkülöníthető esetragok számából indultak ki. Az így megállapított morfológiai esetrendszer esetei

között birtokos eset (genitívusz) nem szerepelt, mivel a birtokviszony morfológiailag az alanyeset zéró vagy a datívusz *-nak/-nek* ragjával jelenik meg a birtokoson, azaz nincs önálló genitívuszi esetrag. Kérdés azonban, hogy érdemes-e az esetrendszert csak morfológiai alapon meghatározni.

Ebben az írásban azt próbáltuk megmutatni, hogy a birtokviszony olyan önálló szintaktikai viszony, amely a kifejezés síkján, szerkezetileg is elkülönül más szintaktikai viszonyoktól, így például a részeshatározói viszonytól. Bár a morfológiai esetjelölésben a birtokviszony formailag nem tud elkülönülni más esetektől, mert önálló esetragja nincsen, az esetjelölésnek a magyarban is vannak olyan alternatív formái – így például a fejen történő jelölés, a sorrend és a közelség –, amelyek egy elvontabb szinten felfogott, absztrakt birtokos eset megjelenési formáinak tekinthetők. Ha tehát a modern esetfelfogás alapján az esetet mint összetett fogalmat fogjuk fel, és nem ragaszkodunk ennek az összetett jelenségnek csak a szűk körű, morfológiai alapú megközelítéséhez, akkor egy, a morfológiainál elvontabb szinten ki tudjuk mutatni a birtokos eset létezését. Az elvontság e magasabb szintjén a birtokos esetet (az absztrakt genitívuszt) egy, a morfológiainál tágabban felfogott és más esetjelölési módokat is magába foglaló esetrendszer részének tekinthetjük.

Hivatkozások

- ANTAL László 1961/2005: A magyar esetrendszer. Nyelvtudományi Értekezések 29. Akadémiai Kiadó, Budapest vagy in: Antal László: A formális nyelvi elemzés. A magyar esetrendszer. A szöveget gondozta és a kötetet szerkesztette: Bottyán Gergely és Kis Ádám. SZAK Kiadó
- BARTOS Huba 2000: Az inflexiós jelenségek szintaktikai háttere. In: Kiefer Ferenc (szerk.) 2000, 653–762
- BLAKE, Barry J. 1994: Case. Cambridge: Cambridge University Press
- FRAWLEY, William 1992: Linguistic Semantics. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates

- HJELMSLEV, Louis 1935, 1937: La categorie des cas: Etude de grammaire generale I-II. Acta Jutlandica VII./2 és IX./1. [Magyar részlete in: Antal László (szerk.): Modern nyelvelméleti szöveggyűjtemény IV./2. Tankönyvkiadó, Budapest, 1983, 594–622]
- É. KISS Katalin – SZABOLCSI Anna 1992: Grammatikaelméleti bevezető. In: Kiefer Ferenc (szerk.) 1992, 21–77
- MMNy. = Rácz Endre (szerk.) 1968. A mai magyar nyelv. Tankönyvkiadó, Budapest
- MMNyR. = Tompa József (szerk.) 1961. A mai magyar nyelv rendszere I. Budapest, Akadémiai Kiadó
- MGr. = Keszler Borbála (szerk.) 2000. Magyar grammatika. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- KIEFER Ferenc 1987/1991: A magyar főnév esetei. Magyar Nyelv 83 (1987): 481–486 vagy in: Keszler Borbála (szerk.): A mai magyar nyelv. Cikk- és tanulmánygyűjtemény I. Tankönyvkiadó, Budapest, 1991, 51–58
- KIEFER Ferenc 2000: A ragozás. In: Kiefer Ferenc (szerk.) 2000, 569–618
- KIEFER Ferenc (szerk.) 1992: Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan. Akadémiai Kiadó, Budapest
- KIEFER Ferenc (szerk.) 2000: Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia. Akadémiai Kiadó, Budapest
- KOMLÓSY András 1992: Régenek és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.), 1992, 299–527
- H. MOLNÁR Ilona 1969: Az igei csoport különös tekintettel a vonzatokra. Általános Nyelvészeti Tanulmányok VI.: 229–271
- REBRUS Péter 2000: Morfofonológiai jelenségek. In: Kiefer (szerk.) 2000, 763–947